

Yhdistyskehittäjän menetelmäpakki

11.8.2016 fasilitointivalmennus

Menetelmiä ryhmien ohjaukseen ja yhdessä työskentelyyn

Tässä ”pakissa” on koottuna 11.8.2016
valmennuksessa läpikäytyt
fasilitointimenetelmät:

1. Cocktails
2. Jana
3. Dialogi
4. Yksin-ryhmässä-kaikki (eli Lumipallo)
5. Puhuva keppi
6. Ihmispatsas
7. Nuotiopiirit (Open space)
8. Kalamalja (eli Akvaariokeskustelu)
9. Motorola-palaute
10. Lennokkipalaute

Lisäksi lopusta löydät vinkkejä
fasilitaattorina työskentelyyn:

1. Fasilitaattori(tiimin) roolit
2. Kaaoksen hallinta?
3. Fasilitaattorin periaatteita
4. Kirjoja ja oppaita suomeksi
5. Hyödyllisiä linkkejä

Fasilitoinnin määritelmä

”Fasilitointi tarkoittaa **yhteistoiminnan ja ryhmäprosessien** suunnittelua ja toteuttamista. Fasilitointi sanan alkuperä on latinankielen sanassa 'facil', joka tarkoittaa helppoa.

Fasilitointi tarkoittaa suppeassa merkityksessä kokousten suunnittelua ja johtamista. Fasilitointi keskittyy rikastavan ja rakentavan **yhteistyön edellytysten luomiseen**.

Fasilitaattori **ei ota kantaa sisältöön** vaan auttaa ryhmää pääsemään päämääriinsä. Fasilitaattori "opettaa kalastamaan", eli hän auttaa ihmisiä tekemään sen itse. Kun fasilitoiva johtaja johtaa ihmisiä ihmiset toteavat: **"me teimme sen itse!"**” (Wikipedia)

Cocktails

Idea:

- Nopea ajatusten vaihto ja ideoiden rikastaminen isommassakin porukassa.

Missä tilanteessa toimii:

- Cocktailseja voi käyttää esim. ideoiden jalostamiseen, verkostoitumisen tukemiseen tai aiheeseen orientoitumiseen.
- Sopii isommallekin osallistujajoukolle. Helposti muunneltavissa.

Kulku (yksinkertaistettu):

1. Pohdinta - Anna kysymykset 2-3, joita osallistujat miettivät ja kirjaavat paperille.
2. Kohtaaminen - Pyydä etsiytymään tilassa uuden henkilön luo, esittäytymään ja jakamaan ajatukset.
3. Vaihto - Muutaman minuutin jälkeen vaihto, joita 3-4 kierrosta.
4. Koonti - Lopuksi muutamien ydinasioiden koonti fläpille kaikkien nähtäville.

Jana

Idea:

- Toiminnallinen tapa mitata tunnetta, tietämystä tai kerätä palautetta.

Missä tilanteessa toimii:

- Janaa voi käyttää esim. yhdessä työskentelyn jälkeisen tunteen/hyödyllisyyden mittaamiseen, tai etukäteismittarina kartoittamaan miten paljon ihmiset kokevat tuntevansa käsiteltävää aihetta.

Kulku (yksinkertaistettu):

- Merkkaa tilaan (tai määritä muutoin) “jana”, jossa on ääripäät, esim “hyödyllinen” - “ajanhukkaa”. Pyydä ihmisiä siirtymään janalla siihen kohtaan, minkä tuntee kuvastavan tämänhetkistä olotilaa. Voidaan kysyä myös tarkemmin kommentteja; “miksi seison juuri tässä”.

Dialogi = yhdessä ajattelua

Kuuntele

Kunnioita

Odota

Puhu suoraan

Dialogi = yhdessä ajattelua

(kr. dia 'kautta' + logos 'sana')

> dia-logos tarkoittaa merkityksen tai ymmärryksen virtausta keskustelijoiden lävitse.

Kokeile näitä:

- Istumajärjestys: dialogirinkiin (ei pöytiä)
- Puhekapula (talking stick) hidastaa dialogia
- Fasilitaattorin äänimerkki (kello, possu, pilli...)
- Fasilitaattorin soittolista (tue musiikilla haluttua tunnelmaa)

Yksin-ryhmässä-kaikki (eli Lumipallo)

Idea ja missä tilanteissa toimii:

- Lumipalloa voi käyttää tilanteissa, joissa täytyy tehdä valinta tai tärkeysjärjestys eri vaihtoehtojen välillä. Sitä voi käyttää luomaan sitoutumista yhteisiin päätöksiin.
- Auttaa kuuntelemaan - tehostaa oppimista toisilta.
- Auttaa löytämään yhteiset tavoitteet yksilöiden ajatusten pohjalta
- Auttaa keskittymään omiin ajatuksiin ja uskomuksiin ja oppimaan niistä

Kulku:

- Kukin osallistuja ajattelee muutamaa kohtaa käsiteltävästä asiasta (esim. omia tavoitteitaan ja odotuksiaan) ja kirjoittamaan ne ylös.
- Muodostetaan pareja (tai kolmen ryhmää) ja kootaan yhdessä ajatuksia tietty määrä (2-4).
- Yhdistetään kaksi paria (tai ryhmää) neljän (kuuden) ryhmäksi ja jälleen kootaan tietty määrä yhteisiä ajatuksia, jotka kirjoitetaan erillisille papereille.
- Kerätään kaikki paperit ryhmiltä seinälle. Ryhmitellään samankaltaiset ajatukset.
- Jos ajatuksia on liikaa (esim. yhteisiksi tavoitteiksi), äänestetään tärkeimmistä. Jokaisella on sama määrä ääniä (esim. 5) ja ne saa jakaa haluamallaan tavalla (esim. yksi jokaiselle tai kaikki yhdelle vaihtoehdolle)
- HUOM: Ryhmissä voi olla eri määrä ihmisiä osallistujien määrän mukaan. Alkuun ei yhdessä ryhmässä kuitenkaan saa olla enempää kuin kolme.

”Puhuva keppi”

Idea:

- Dialogin helpottaja keskustelupiirissä.
- Se joka pitää kädessään puhuvaa keppiä, on oikeutettu puhumaan ja muiden vastuulla on kuunnella.
- Mikä tahansa esine voi edustaa puhuvaa keppiä.
- Talking Stick -nimitys on lähtöisin Pohjois-Amerikan intiaaniheimojen Talking Circle -keskustelupiireistä.

Kulku ja missä tilanteessa toimii:

- Erityisesti tarinankerronnassa tai silloin, kun harjoitellaan dialogin taitoa tai/ja halutaan hidastaa dialogin kulkua tietoisesti (koko ryhmän tai joiden osallistujien kohdalla).
- Tehostaa aitoa kuuntelemista.
- Piirissä puhuva keppi kulkee myötäpäivään, tai sen ottaa se joka tuntee, että haluaa käyttää puheenvuoron ja viedä dialogia eteenpäin.

Ihmispatsas

Idea ja missä tilanteissa toimii:

- Patsaita muodostamalla voidaan tuottaa näkyväksi monenlaisia asioita, mitä ei ehkä suusanallisesti voida ilmaista niin helposti.
- Toimii ryhmäytymisessä, kiteytysapuna, palautetyökaluna, tunnelman kohottajana, taukoliikuntanakin.

Kulku:

1. Jaetaan osallistujat 3-5 hengen ryhmiin. Annetaan tehtävä (esim. muodostakaa ihmispatsas, joka kuvastaa tämän hetken fiilistänne).
2. Jokainen ryhmä esittää patsaan vuorollaan. Yleisö saa ensin kertoa mitä he patsaassa näkevät, tai sitten ryhmä kertoo patsaalle antamansa nimen ja mahdollisesti ajatuksiaan taustalla.
3. Patsastyöskentelyä voidaan keskustella monella tasolla. Millaisia osallistujien mielestä syntyi? Tuottivatko patsaat jotain uusia näkökulmia? Mille työskentely ryhmässä tuntui? Syntyivätkö patsaat helpolla?
4. Vaihtoehtoinen aloitus niin, että osallistujat pohtivat annettua teemaa ensin yksin, esim. kävelemällä tilassa, välttämällä kommunikointia, ja pysähtymään heti, kun ajatus on valmiina mielessä. Kun kaikki ovat pysähtyneet, fasilitaattori pyytää heitä hakeutumaan ryhmiksi.

Nuotiopiirit / Open Space 1/2

Idea:

- Osallistavien, dialogipohjaisten menetelmien “kuningas”. OST:n avulla saadaan osallistujajoukko merkitykselliset teemat ja kysymykset keskusteltavaksi ja työstettäväksi. Avoin, itseohjautuva malli, joka toimii 15-20 ihmisestä useisiin satoihin, jopa tuhansiin asti.

Missä tilanteessa toimii:

- Kun halutaan tarjota paikka aidosti merkityksellisille keskusteluille (johonkin kattoteemaan liittyen) ja osallistaa ihmiset merkityksellisiin keskusteluihin. Sopii myös projektien työstöön tai nopeiden päätösten tekemisen avuksi, mutta myös esim. konfliktien tai vaikeiden asioiden ratkaisemiseen. Vaatii jonkun verran luottamus pohjaa osallistujajoukon kesken, ainakin hyvän pohjustuksen sekä osaavan fasilitoinnin.

Nuotiopiirit / Open Space 2/2

Kulku (yksinkertaistettu):

- 1) Osallistujat ovat ringissä, seinällä on agendamatriisi ja open space avataan sekä kuvataan OST-prosessi sekä “säännöt”: kahden jalan laki ja 4 periaatetta sekä kuvataan eri roolit: kokoonkutsuja, osallistuja, mehiläinen, perhonen.
- 2) Anna aiheiden mietintään hetki, jonka jälkeen osallistujat, jotka haluavat pitää session, kirjoittavat sen lapulle ja vievät agendaseinälle kertoen kysymyksensä vielä ääneen, kutsuna muille.
- 3) Sessiot alkavat (esim. 30-90 min.), osallistujat valitsevat heille merkityksellisen session ja keskustelujen anti dokumentoidaan (harvesting).
- 4) Käydään tarvittava määrä kierroksia.
- 5) Kun kaikki kierrokset on käyty, tulokset jaetaan yhteisesti vielä. Voidaan vielä jatkaa hetki miettimällä miten ideoita viedään käytäntöön.
- 6) Loppuringissä jaetaan kommentit ja kokemukset prosessista.

OS: 1 sääntö ja 4 periaatetta

2 jalan sääntö

© Mukamas Learning Design

4 periaatetta

1. Kuka tahansa tulee paikalle, ne on oikeat ihmiset
2. Mitä tahansa tapahtuukin, sen on tarkoitus tapahtua
3. Kun se alkaa, se alkaa
4. Kun se loppuu, se loppuu

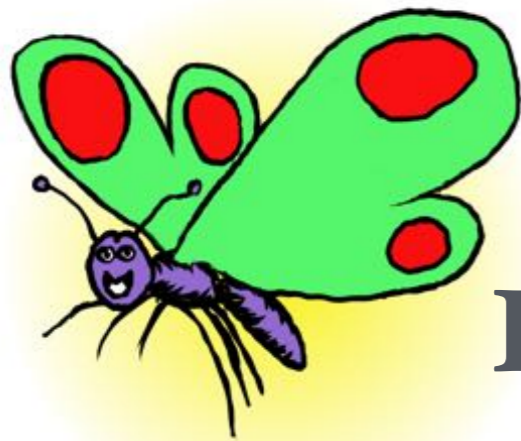
Open space: Roolit

Kutsuja

Mehiläinen

Perhonen

Osallistuja

Humpan juoni...

1. Mieti hetki omaa kysymystäsi
2. Kirjoita se A4-paperille
3. Nouse ylös ja innosta ihmiset mukaan
4. Valitse paikka matriisista
5. X työskentelykierrosta á xx min.
6. Lopuksi jaetaan tulokset

Kalamalja (eli Akvaariokeskustelu)

Idea:

- Nopea ja helppo tapa kuulla ja kiteyttää ryhmän yhteistä ajattelua.
- Akvaariokeskustelussa ryhmästä valitaan pienempi ryhmä (yleensä 3-6 henkeä) keskustelemaan dialogiringin keskelle. He juttelevat annettujen kysymysten ja aikataulun puitteissa.
- Muu ryhmä (ns. ulkoryhmä) kuuntelee. Ulkoryhmä ei osallistu keskusteluun vaan heidän tehtävänä on kuunnella (ja tarvittaessa tehdä muistiinpanoja)

Missä tilanteessa toimii:

- Kun halutaan avata tai kiteyttää isomman ryhmän ajattelua läpinäkyvästi.

Kulku (yksinkertaistettu):

- 1) Pyydä avoimessa tilassa osallistujia asettumaan tuoliensa kanssa dialogirinkiin / ympyrämuodostelmaan (avoin tila. Selitä akvaariokeskustelun idea kaikille.
- 2) Muodostakaa 3-6 hengen keskusteluryhmä, joka asettaa tuolinsa isomman ympyrän keskelle pienempään ympyrään
- 3) Anna keskustelijoille kysymykset (1-3 kpl) pohdittavaksi sekä aikaraja (yleensä 8-15 min riippuen ryhmän koosta). Kirjaa tarvittaessa keskustelijoiden ajatuksia fläpille.
- 4) Pysäytä keskustelu kun aika on täysi. Jos aikaa on, niin pyydä ulkoryhmää kertomaan mitä he kuulivat.

Motorola*-kysymykset

Idea ja missä tilanteissa toimii:

- Nerokkaan yksinkertaiset, mutta ajattelemaan pakottavat kysymykset projektin / prosessin / tapahtuman / työpajan arviointiin.
- Kysymyksiä voidaan hyödyntää monenlaisessa työskentelyssä; yksin, pienryhmissä, isommassa dialogiringissä, kalamaljassa tms.

Kysymykset:

1. Mikä meni hyvin?
2. Mikä meni huonosti?
3. Mitä opin?
4. Mitä vien täältä käytäntöön?
5. (Mitä teen ensi kerralla toisin?)

*Kehitetty Motorola-yhtiössä projektiraportointiin ja toisilta oppimiseen, korvaamaan pitkät projektiraportit.

Kulku:

1. Jokaisella osallistujalla on paperia ja kynä.
2. Osallistujat saavat miettiä vastauksiaan hetken aikaa itsekseen (esim. yhden musiikkikappaleen verran)
3. Kun kaikki ovat miettineet ja kirjanneet ylös, voidaan oppeja jakaa halutulla tavalla. Esim. kysymys kerrallaan ääneen tai nostaa vain muutamia.

Lennokipalautte

Idea ja missä tilanteissa toimii:

- Osallistava, toiminnallinen ja hauska arviointi-/palautteenantomenetelmä isollekin ryhmälle oppimisprosessin väliarviointiin tai lopuksi.
- Toimii myös positiivisena tunnelman ja ryhmähengen nostattajana.
- Antaa mainiota materiaalia dokumentointiin, esim. oppimiskoosteeseen.

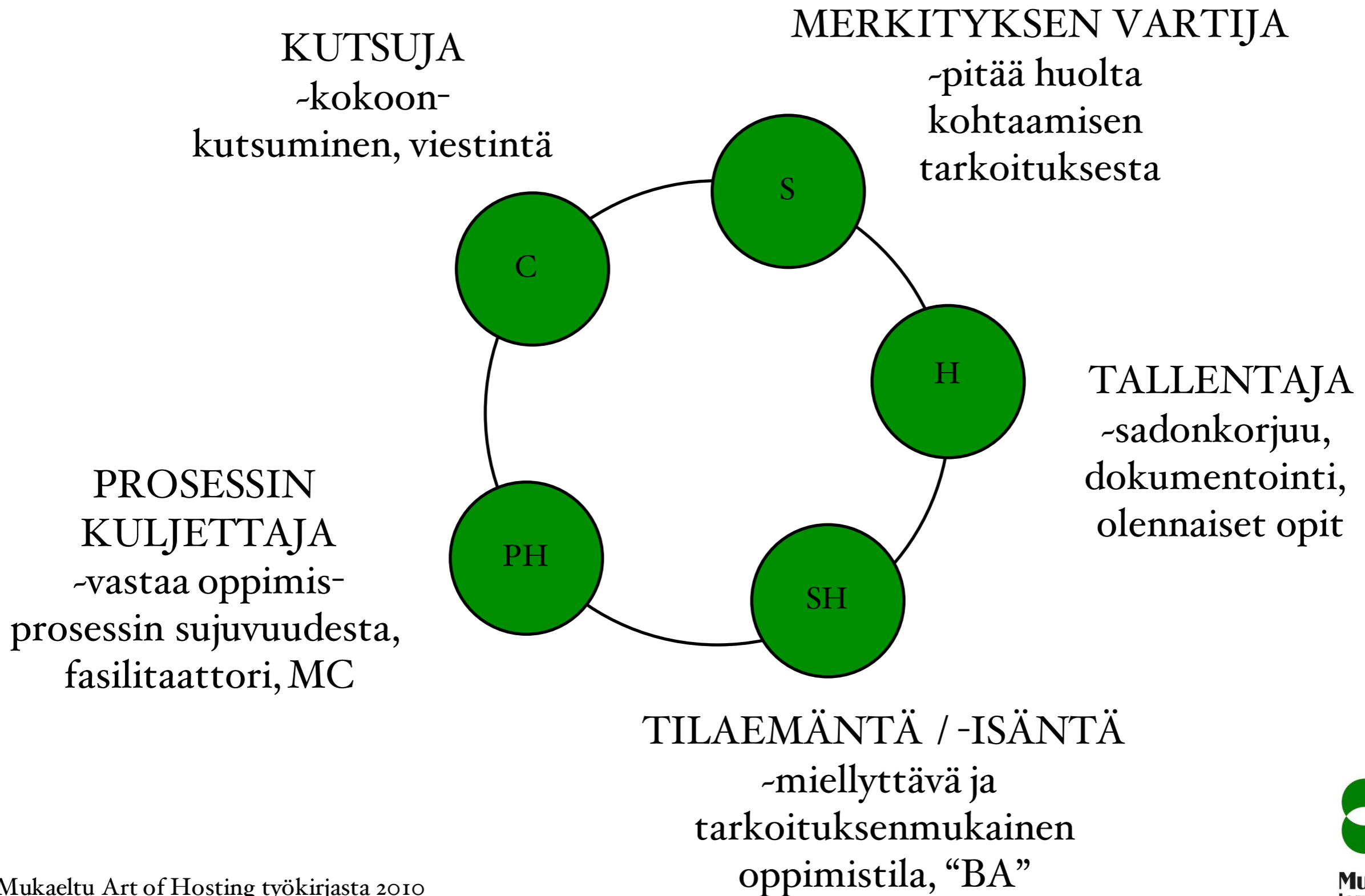
Materiaalit:

- Värikkäitä A4-papereita (1 / hlö) + tusseja
- Tarvittaessa lennokin taitteluohjeet esiin

Kulku:

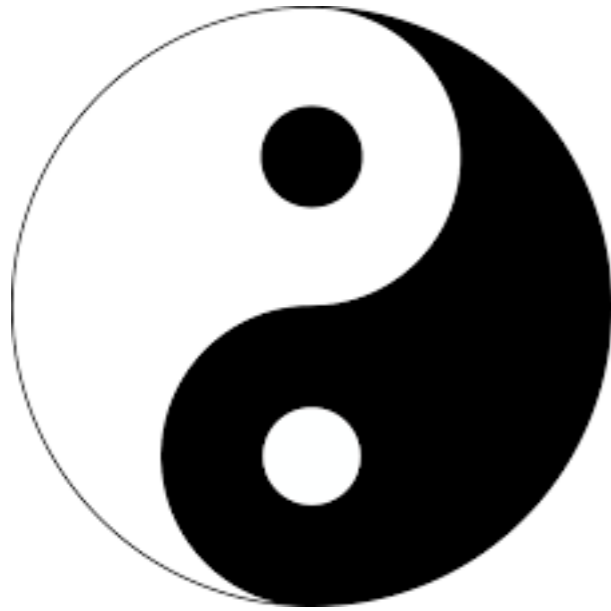
- 1) Jaetaan jokaiselle osallistujalle 1 kpl (värillisiä) papereita.
- 2) Annetaan aikaa kirjoittaa palautetta tai pohdintaa erillisten kysymysten pohjalta (esim. yhden musiikkikappaleen ajan).
- 3) Yllätetään ryhmä sanomalla, että paperista pitää taitella lennokka (tarvittaessa ohjeet esim. kalvolla).
- 4) Lennätetään lennokit matkaan yhtä aikaa!
- 5) Jos tarkoituksenmukaista, lennokkeja voidaan lukea ääneen tai koostaa pohdinnat / palaute koosteeseen ja toimittaa yhteenveto osallistujille.

Fasilitaattori(tiimin) roolit

Kaaoksen hallinta?

Kaaos

Järjestys

1. Fasilitointiprosessissa ei koskaan voi etukäteen tietää mitä tapahtuu.
2. Se voi olla pelottavaa, mutta sitä on turha yrittää hallita.
3. Pidä itsellä ohut punainen lanka. Älä kuitenkaan ylisuunnittele. Luota prosessiin.
4. Lopputulos yllättää (positiivisesti)!

Fasilitaattorin periaatteita

1. Valitsen menetelmät tilanteen ja tarpeen mukaan.

Jos en löydä sopivaa menetelmää repustani, luon itse tilanteeseen sopivan ja kokeilen, kuinka se toimii.

2. Olen valmis muuttamaan suunnitelmaani.

Aistin jatkuvasti, mitä ryhmässä tapahtuu, mihin työskentely etenee ja mikä on seuraava hyödyllinen askel. Jos minulle tulee tunne, että alkuperäinen suunnitelma ei enää toimi, laitan suunnitelmat uusiksi.

3. Olen utelias ja kysyn.

En oletta tai luule tietäväni liikaa, vaan teen jatkuvasti tarkentavia ja avoimia kysymyksiä. Hyvät kysymykset avaavat uusia näkökulmia, jotka auttavat työskentelyssä eteenpäin.

4. Arvostan erilaisuutta ja moniäänisyyttä.

Usein vahvat ja äänekkäät yksilöt jyräävät mielipiteillään. Autan ryhmää tuomaan erilaiset näkökulmat yhteiseen keskusteluun.

5. Autan ja olen läsnä.

Ryhmä aistii pelkästään teknisen fasilitointisuorituksen, joten haen tekemiseeni aitoa tunnetilaa.

(Matti Hirvanen)

Kirjoja ja oppaita (suomeksi)

- Fasilitaattorin käsikirja, Pepe Nummi
- Fasilitaattorin työkirja, Terhi Summa ja Kaisu Tuominen, Kepa (<http://www.kepa.fi/julkaisut/julkaisusarjat/6597>)
- Itellan työkalupakki ([http://www.tyohyvinvointisaatio.fi/tyokalupakki_ osallistamiseen_ ja_ ongelm_ anratkaisuun.pdf](http://www.tyohyvinvointisaatio.fi/tyokalupakki_osallistamiseen_ ja_ ongelm_ anratkaisuun.pdf))
- Tuplavoimin muutokseen, Kari Helin (Tuplatiimin ja OPERA-menetelmän kehittäjältä suomalaiset klassikkotyökalut)
- Fasilitointi luo uutta, Menesty ryhmän vetäjänä, Piritta Kantojärvi (Erinomainen hakuteos , jossa on esitelty 53 menetelmää)
- Virtuaalifasilitaattorin käsikirja, Pepe Nummi
- Kaikkien aivot käyttöön, Heinonen, Klingberg, Pentti
- Tiimivalmentajan parhaat työkalut, Johannes Partanen
- Tiimivalmentamisen Ideapakka (www.ideapakka.fi)
- Yhdessä oppiminen – yhteistoiminnallisuuden käytäntö ja periaatteet, Hellström, Johnson, Leppilampi, Sahlberg

Hyödyllisiä linkkejä

- Suomen Fasilitaattorit: <http://www.fasilitaattorit.fi>
- Fasilitaattorin työkirja:
http://www.gloaalikasvatus.fi/tiedostot/Fasilitaattorin_tyokirja.pdf
- Art of Hosting: <http://www.artofhosting.org>
- Finnish Association of Facilitators - Suomen Fasilitaattorit (FAFA):
<https://www.facebook.com/groups/fasilitaattorit/>
- Suomen Fasilitaattorit - Keski-Suomi:
<https://www.facebook.com/groups/1407591889567715/>
- Learning Village Sveaborg 26.-31.5.2016:
<https://learningvillagesveaborg.wordpress.com>
- Tiimiakatemia: www.tiimiakatemia.fi
- Tiimiakatemia Global: www.tiimiakatemia.com
- Tulossa Vilman ja Maijan kirja ”Osallistamisen voima - johtamisen uudet työkalut käytännössä”: <http://www.facebook.com/osallistamisenvoima>

Rohkeita kokeiluja!

Vilma Mutka

Yrittäjä, fasilitaattori, johtamisen ja oppimisen valmentaja, MBA

Mukamas Learning Design
- merkityksellisiä kohtaamisia

e-mail: vilma.mutka@mukamas.fi

tel: +358 40 5050 216

Twitter: @VilmaMutka

Skype: vilmaaurikatriina

www.mukamas.fi

